

RETENCIJA U POMORSKOM PRAVU

Ljerka Mintas-Hodak
znanstveni asistent

UDK 347.285:347.79
Izvorni znanstveni rad

Radi se o temi koja kod nas u posljednje vrijeme gotovo da i nije u stručnoj literaturi znanstveno obrađivana, iako je i sa znanstvenog i s praktičnog aspekta izvanredno aktualna i zanimljiva, posebno nakon donošenja propisa jugoslavenskoga općeobveznog prava. U prvom dijelu članka navedene su neke opće naznake o pravu zadržanja kao institutu općeg imovinskog prava, a potom je pravna analiza usredotočena na pravo zadržanja broda i tereta u jugoslavenskom pravu. U članku se iznose i određene sugestije što bi de lege ferenda trebalo učiniti da bi se ovaj, za pomorsku privredu izuzetno važan pravni instrument osiguranja potraživanja, jasnije regulirao i propisima pomorskog prava.

SADRŽAJ I FUNKCIJA

Osnovni se učinak svakoga obveznog pravnog odnosa sastoji u obvezi dužnika prema vjerovniku da svoju obvezu ispuni savjesno i uredno, sadržajno onako kako je utanačena.¹ U svrhu osiguranja ispunjava ove dužnikove obveze vjerovniku u svakom pravnom poretku stoje na raspolaganju različita sredstva jamstva, tj. zaštite. Jedno od takvih zakonom predviđenih sredstava jamstva o kojem će biti više riječi je pravo zadržanja ili retencije (ius retentionis). Po svom sadržaju retencija može biti i pravo vjerovnika na uskratu izvjesne činidbe² i vjerovnikovo pravo na zadržaj stvari koja se nalazi u njegovoj detenciji, sve dok mu ne bude namireno potraživanje koje ima prema dužniku.³ Ovako definiran pojam prava zadržanja ponekad se u teori-

¹ U jugoslavenskom obveznom pravu to je izričito predviđeno čl. 262. st. 1. Zakona o obveznim odnosima iz 1978.

² Tako je sadržaj prava pridržanja bio predviđen propisima par. 1052, 1062. i 1153. austrijskog Općeg građanskog zakonika (OGZ), usp. Vuković, »Pravo trgovačke retencije«, separat iz Spomenice Mauroviću, Beograd, 1934, str. 1.

³ Tako je pravo zadržaja regulirano propisima našeg općeg obveznog prava i to kako u odnosu na retenciju privatnog tako i privrednog prava (čl. 286. Zakona o obveznim odnosima — skraćeno ZOO)

ji naziva pravo retencije u širem smislu,⁴ a obuhvaća i pravo zadržanja koje je samo kao poseban atribut sadržano u nekom širem pravu (npr. pravu vlasništva, pravu zaloga itd.) i takvo pravo zadržanja koje u sebi sadrži neko uže ovlaštenje retinenta, a koje se temelji na drugoj pravnoj osnovi negoli pravo zadržanja u užem smislu (npr. prigovor neispunjenja ugovora odnosno *exceptio non adimpleti contractus*). Iz toga proizlazi da bi pravo zadržanja u užem smislu obuhvaćalo samo pravo vjerovnika na zadržaj stvari koja se nalazi u njegovoj detenciji u trenutku dospelosti vjerovnikove tražbine prema dužniku, sve dok dužnik ne podmiri dospjelo potraživanje ili ne da drugo odgovarajuće jamstvo.

Vjerovnika koji uskraćuje izvjesnu činidbu ili zadržava stvar koja se nalazi u njegovoj detenciji naziva se često *retinentom*⁵ dok se dužnika naziva i protivnikom retencije. Retinent je istodobno i vjerovnik u odnosu na tražbinu zbog čijeg se namirenja zaštićuje korištenjem prava zadržanja, ali i dužnik u odnosu na uskraćenu činidbu ili pridržanu stvar protivnika retencije. S druge strane protivnik retencije je istodobno i dužnik tražbine za čije se namirenje retinent koristi pravom retencije, ali i vjerovnik retinenta u odnosu na uskraćenu činidbu, odnosno zadržanu stvar. Prema tomu, i retinent i protivnik retencije su istodobno i vjerovnik svog vjerovnika i dužnik svog dužnika.

Opravdanje primjene prava pridržanja nalazi se u ideji pravičnosti, posebno u potrebi poštivanja načela savjesnosti i poštenja pravnog prometa, te načela ekvivalentnosti, jer je neprihvatljivo, kao što Vizner⁶ kaže, »da jedna strana, pozivajući se na postojanje obveznog odnosa, zahtijeva od druge ispunjenje svojeg potraživanja, a da sa svoje strane nije spremna ispuniti svoju obvezu.« Zakonskim pravom zadržanja prinuđuje vjerovnik dužnika na uredno ispunjenje njegove dospjele obveze iz nastalog obveznog odnosa između vjerovnika i dužnika, a u nekim pravima⁷ pravo retencije ima također i funkciju sredstva namirenja vjerovnikova potraživanja iz dužnikove zadržane stvari. Polazeći od svrhe postojanja prava zadržanja stvari i njenog cilja da služi kao zaštita interesa vjerovnika, funkcija retencije kao sredstva namirenja je za vjerovnika u tom smislu od izuzetnog značaja, s obzirom na mogućnost da retencija kao sredstvo prinuđuje dužnika da ispunji svoju obvezu prema vjerovniku može ostati bez očekivanog efekta. Retinent, naime, držeći stvar protivnika retencije ili uskraćujući činidbu, sili ovoga na ispunjenje dospjele činidbe retinentu, ali to retinentovo ovlaštenje vršenja prisile na protivnika retencije je latentno tako

⁴ Usp. Lorenc, R., »Retencija«, Enciklopedija imovinskog prava i prava udruženog rada, Bgd, 197, knj. 2, str. 1271—1280.

⁵ Treba obratiti pažnju da se u Građanskom zakoniku SR Njemačke u čl. 273. st. 1. *retinentom* naziva dužnik potraživanja čije se namirenje osigurava retencijom, a ne kao u švicarskom, francuskom, našem i većini drugih prava, vjerovnik.

⁶ Usp. Vizner, B., Komentar zakona o obveznim odnosima, Zagreb, 198, knj. 2, str. 1139.

⁷ Kao u našem i švicarskom općem obveznom pravu (usp. čl. 289. jugoslavenskog ZOO i čl. 898. švicarskog Građanskog zakonika), a u drugim zemljama u privrednom pravu (npr. Trgovačkom zakoniku SR Njemačke).

dugo dok protivnik retencije ne zatraži vraćanje stvari ili ispunjenje činidbe retinenta. Retinent je obvezan vratiti dužniku zadržanu stvar, odnosno ispuniti dugovanu činidbu, ali pod uvjetom istodobne protučinidbe protivnika retencije. Tek tako i kada protivnik retencije zatraži vraćanje stvari ili ispunjenje činidbe od retinenta moglo bi se reći da pravo zadržanja nastupa u funkciji stvarne prisile dužnika (protivnika retencije) na ispunjenje svoje obveze prema retinentu. Ako protivnik retencije ne zahtijeva povrat zadržane stvari ili ispunjenje protučinidbe retinenta, retinentovo pravo retencije može udovoljiti svojoj ulozi sredstva jamstva ili zaštite interesa retinenta, samo ako mu pruža i ovlaštenje da je sam namiri iz vrijednosti zadržane stvari, tj. ako je zakonsko pravo zadržanja predviđeno u dvojakoj funkciji i kao sredstvo prinude (zadržaja stvari) i kao sredstvo namirenja (iz vrijednosti zadržane stvari). Dakako, kad retinent uskraćuje protivniku retencije izvjesnu protučinidbu koja se sastoji u činjenju (*facere*) ili trpljenju (*pati*) retencija u funkciji namirenja neće moći doći do primjene, dočim ako se radi o protučinidbi koja se sastoji u davanju (*dare*) to je moguće, ali treba imati u vidu da, kad se radi o novčanoj protučinidbi, pod određenim uvjetima, neće više biti riječ o namirenju s naslova prava zadržanja nego o prijeboju (*kompensaciji*).

RAZVOJ I SUVREMENA ZAKONODAVSTVA

Pravo pridržanja vuče korijen još iz rimskog prava, iako ono u rimskom pravu nije predstavljalo poseban pravni institut pod nazivom *ius retentionis*, a po svom sadržaju bitno se razlikovalo od današnjeg pojma prava zadržanja (*retencije*). Po propisima rimskog »*ius civile*« detentor tuđe stvari kojemu su zbog njenog popravka, održanja ili poboljšanja nastali određeni troškovi, nije imao pravo zadržati takvu stvar, radi osiguranja naplate nastalih troškova, nego je stvar morao, na zahtjev, predati dužniku, a da nije imao nikakvo pravno sredstvo (zbog strogog formalizma rimskih tužbi) da primora dužnika na naplatu odnosnih troškova. Kako bi se ublažila i donekle ispravila nepravda prema detentoru koju je nametala primjena »*ius strictum*«-a, pretorsko je pravo kasnije¹ priznavalo detentoru, tuženom na povrat stvari, prigovor »*exceptio doli*« kojim tuženik (*detentor*) dobiva pravo zadržati stvar dok mu vlasnik stvari ne nadoknadi nastale troškove. Prema tomu, u rimskom pravu pravom zadržanja nadomještao se, iz razloga pravičnosti (*aequitas*), nedostatak odgovarajuće tužbe za naknadu troškova učinjenih u odnosu na zadržanu stvar, a moglo se ostvarivati samo u obliku prigovora »*exceptio doli*« u formularnom postupku kojeg kasnije evropska prava nisu poznavala.

¹ Ovo pravo je rimski pretor dobio početkom trećeg razdoblja rimske povijesti kad je edikt pretora postao izvorom prava, a naročito uvođenjem formularnog postupka putem »*lex Aebutia*« i kasnije dvjema »*leges Iuliae*« oko 17. godine n.e.; tako Lorenc, R., *Pravo zadržanja (ius retentionis)*, Beograd, 1966, str. 10; usp. također Horvat, M., *Rimsko pravo*, Zagreb, 19, str.

U doba evropske kodifikacije građanskog i trgovačkog prava pravo retencije različito je tretirano. U građanskim zakonima nekih zemalja nije data jedna opća definicija prava zadržanja, niti je taj institut cjelovito reguliran, nego su slučajevi kad je retencija dopuštena izričito i taksativno zakonom predviđeni. U nekim građanskim zakonima takvi izričito dopušteni slučajevi retencije predviđeni su kao izuzetak od načelnog stava odnosnog zakonodavstva o zabrani retencije⁹, dok u drugim, osim izričito predviđenih slučajeva kad postoji pravo retencije, nema nikakva propisa kojim se retencija u načelu bilo dopušta bilo zabranjuje.¹⁰

Međutim, u građanskim zakonima nekih drugih zemalja pravo zadržanja je regulirano kao opći pravni institut, bilo da se u zakonima taksativno nabrajaju pojedini posebni slučajevi kad to pravo dolazi do primjene¹¹, bilo da takvog nabranjanja nema¹².

S obzirom da pravo zadržanja ima posebni značaj u trgovačkom, odnosno privrednom prometu, kao efikasno i jeftino sredstvo namirenja, da bi udovoljilo potrebama tog prometa, pravo retencije općega građanskog prava poprimilo je neke specifičnosti kad se primjenjivalo u trgovačkom ili privrednom prometu, pa je tako nastalo razlikovanje između prava pridržanja općega građanskog prava i prava pridržaja trgovačkog ili privrednog

⁹ Tako je bilo po austrijskom OGZ-u prije treće djelomične novele iz 1916, iako dio pravne teorije smatra da je pravo zadržanja postojalo po OGZ-u i ranije; usp. Rušnov, A., Tumač OGZ, Zagreb, 1893, I—667, Derenčin, M., Tumač OGZ, Zagreb, 1880, II—491 itd., te po srpskom Građanskom zakoniku — skraćeno SGZ-u — premda je pravna teorija i u ovom slučaju podijeljena na one koji smatraju da je pravo retencije u užem smislu bilo dopušteno (kao Gams, A., Osnovi stvarnog prava, Beograd, 1955, str. 199 i Lorenc, R., Pravo zadržanja, Beograd, 1966, str. 25—26) i one koji smatraju da pravo retencije načelno nije bilo dopušteno ni po SGZ-u ni po OGZ-u prije treće novele (kao Perić, Z., »O pravu zadržaja«, Branič, 1926, cit. po Lorencu).

¹⁰ Tako je u odnosu na pitanje prava zadržanja postupljeno u francuskom Građanskom zakoniku. U čl. 1612. i 1613. regulirano je pravo zadržanja prodavatelja stvari sve dok kupac ne plati kupovninu; čl. 1749. predviđeno je pravo zadržanja zakupoprma na stvarima primljenim u zakup; čl. 1948. pravo zadržanja ostavoprma na stvari datoju u ostavu; čl. 2102. st. 5. pravo zadržanja gostioničara na stvarima unijetim u gostionicu; čl. 2102. st. 6. pravo zadržanja vozara na prevezenim stvarima, itd.

¹¹ Tako je npr. u jugoslavenskom ZOO-u u kojem je pravo zadržanja kao opći pravni institut regulirano odredbama čl. 286—289, ali je ono predviđeno i u čl. ; isto je i po švicarskom Građanskom zakoniku koji pravo pridržaja uređuje načelno u čl. 895—898, ali su posebni slučajevi primjene prava retencije predviđeni u čl. 722. st. 2. kojim se priznaje pravo retencije nalazniku u odnosu na nađenu stvar, a u čl. 700. vlasniku nekretnine u odnosu na stvar koju mu je pričinila štetu na nekretninama. Posebni slučajevi primjene prava retencije u švicarskom su pravu predviđeni i u Zakonu o obligacijama iz 1911, i to u čl. 57. pravo pridržanja životinje koja je počinila štetu, u čl. 272. i 286. pravo zakupodavca da zadrži investeta et illata; u čl. 401. st. 3 pravo retencije punomoćnika, a u čl. 418. trgovačkog putnika; retenciju komisionara u čl. 434; vozara u čl. 451, a gostioničara i hotelijera u čl. 491, itd.

¹² Kao što je to u njemačkom Građanskom zakoniku u kojem je pravo retencije regulirano odredbom par. 273.

prava. U pravnoj doktrini¹³ definira se trgovačku retenciju kao pravo zadržanja koje se u pogledu koneksiteta može obavljati i *ex dispari causa*, tj. bez potrebe koneksiteta između zadržane stvari i tražbine, te koje je pojačano jednim *ius distrahendi*, tj. pravo prodaje zadržane stvari, ako mu dužnik ne namiri dospjelo potraživanje, kao i *ius prioritatis*, tj. pravom prvenstvene naplate prije ostalih dužnikovih vjerovnika, a koje se odnosi na trgovce ili privrednike i na njihove trgovačke ili privredne poslove, i to u pogledu pokretnih stvari i vrijednosnih papira. U većini pravnih sustava trgovačka je retencija regulirana posebnim propisima trgovačkog prava¹⁴. Međutim, bez obzira da li su pravo pridržanja građanskoga i trgovačkoga privrednog prava regulirani odvojenim odredbama, kao i da li je pravo pridržanja načelno dopušteno ili nedopušteno odredbama općeg građanskog prava, a izričito regulirano odredbama trgovačkog (privrednog) prava, u većini ranijih kodifikacija općega imovinskog prava, postoji bitno razlikovanje između prava zadržanja općega građanskog prava i trgovačkog prava. Suvremeni trend razvoja ovoga pravnog instituta ide u pravcu uklanjanja razlikovanja između građanskopravne i trgovačkopravne (privrednopravne) retencije. To je prihvaćeno prvo u švicarskom pravu koje u Građanskom zakoniku iz 1907. ne pravi gotovo nikakvu razliku između trgovačke i civilne retencije¹⁵, a potom, po uzoru na švicarsko pravo, i u jugoslavenskom Zakonu o obveznim odnosima iz 1976.

JUGOSLAVENSKO PRAVO

Dopustivost prava zadržanja, uvjeti za njegovu primjenu, kao i pravni učinci, ovise o zakonskim odredbama svakoga pojedinog nacionalnog prava jer je pravo zadržanja po svom karakteru redovito zakonom ustanovljeno sredstvo zaštite vjerovnikovih interesa (*ius retentionis legale*), iako se ne smije izgubiti iz vida da su propisi nacionalnog zakonodavstva o pravu zadržaja pretežno dispozitivne prirode (*ius dispositivum*), zbog čega će njihova primjena ovisiti o volji stranaka. To znači da stranke mogu sporazumno utvrditi da će vjerovnik imati pravo retencije dužnikove stvari i u onim slučajevima kad mu takvo pravo zakon ne priznaje (*ius retentionis-conventionale*), ali se također i vjerovnik može u određenom slučaju odreći

¹³ Npr. Eleks, N. A., *De quelques differences dans l'application du droit de retention d'apres la jurisprudence française et allemande*, Paris, 1929, str. 155, prema Lorenc, R., *Pravo zadržanja*, Bgd, 1966, str. 23, fn. 2.

¹⁴ Tako su propisi o trgovačkoj retenciji sadržani u austrijskom Trgovačkom zakoniku iz 1862. u čl. 313—316; u Trgovačkom zakoniku SR Njemačke iz 1897. u čl. 369—371; u švicarskom Zakoniku o obligacijama iz 1911. u čl. 57, 272, 286, 401, 418, 434, 451, 491, itd; u francuskom Trgovačkom zakoniku u čl. 306.

¹⁵ Po švicarskom Građanskom zakoniku osnovna bitna razlika između građanskopravne i trgovačke retencije postoji u pogledu koneksiteta. Dok se kod građanskopravne retencije zahtijeva koneksitet, kad stvar zadrži trgovac, pretpostavlja se da koneksitet postoji čim tražbina zbog koje retinent zadržava stvar i sama detencija stvari proizlaze iz poslovnog odnosa retinenta i protivnika retencije.

vršenja zakonom priznatog prava retencije¹⁶. Međutim, stranke ne bi mogle ugovoriti pravo zadržanja izvan slučajeva predviđenih pravnim propisima, ako odnosno nacionalno zakonodavstvo nema izgrađenu opću teoriju prava zadržanja. S obzirom na značaj koji ima nacionalno zakonodavstvo kao formalni pravni izvor za proučavanje i primjenu prava zadržanja osvrnut ćemo se na jugoslavenske pravne izvore o pravu zadržaja sistematizirajući ih radi preglednosti, ali i radi odvajanja pozitivnih propisa od ranijega pravnog stanja, u dvije odvojene cjeline: prije i nakon donošenja Zakona o obveznim odnosima iz 1976.

Stanje do donošenja ZOO

Prije donošenja ZOO-a u jugoslavenskom su pravu postojale odredbe o pravu zadržanja u pojedinim zakonima¹⁷, podzakonskim aktima¹⁸, uzancama¹⁹, kao i u propisima ranijih zakona koji su se primjenjivali kao pravna pravila²⁰ sve do donošenja novih zakonskih tekstova, ali unatoč tomu pravna teorija nije bila sasvim jedinstvena u odgovoru na pitanje da li je pravo pridržanja bilo prije donošenja ZOO-a regulirano kao opći pravni institut ili predviđeno samo za pojedine izričito regulirane slučajeve.²¹

Austrijski Građanski zakonik koji se primjenjivao na dijelu današnjega jedinstvenoga jugoslavenskoga pravnog područja isključivao je načelno pravo retencije u užem smislu u par. 471., iako je u nekoliko izuzetnih slučajeva dopuštao njegovu primjenu uz uvjet postojanja koneksiteta²². Me-

¹⁶ Pravo se retencije može zasnovati i privremenom naredbom po pravilima izvršnog postupka.

¹⁷ Npr. u Zakonu o mjenici iz 1946. u čl. 87; Zakonu o advokaturi iz 1957. u čl. 46; Zakonu o vađenju potonulih stvari iz 1966. u čl. 18, itd.

¹⁸ Npr. u Pravilniku o zaključivanju ugovora o kupovini i prodaji robe iz 1947. (Sl. list FNRJ br. 11/47) u čl. 8. t. 11. predviđeno je bilo da kupac ima pravo, ako preuzme robu, zadržati dio kupoprodajne cijene koji je srazmjern kvalitetivnim nedostacima robe u slučaju da ti nedostaci prelaze uobičajenu mjeru.

¹⁹ Tako je u uzancama br. 61, 62 i 134. Općih uzanci za promet robom iz 1954. predviđeno pravo retencije u širem smislu.

²⁰ Tako su propisi o pravu retencije bili sadržani u OGZ-u noveliranom 1916, *e u SGZ-u, Zakona o izvršnom postupku iz 1930. itd.

²¹ Tumačenjem odredaba u prvom redu noveliranog OGZ-a i SGZ-a većina jugoslavenskih pravnih pisaca zastupa stajalište u prilog postojanja općeg instituta prava zadržanja, kako u općem građanskom, tako i u privrednom (trgovačkom) pravu. Tako Gams, A., Osnovi stvarnog prava. Beograd, 1955, str. 115, 199; Rastovčan, P., Trgovačko pravo (Opći dio), skripte, Zagreb, 1947, str. 93. Lorenc, R., Pravo zadržanja. Beograd, 1966, str. 29, ali ima također i mišljenja da je pravo zadržanja bilo doduše priznato noveliranim OGZ-om (par. 471.) i SGZ-om (par. 220.), ali da su ta pravna pravila važila isključivo za građansko, a ne i za privredno, odnosno trgovačko pravo, te da pravo zadržanja do donošenja ZOO-a nije bilo načelno priznati opći institut u jugoslavenskom pravu; usp. Vizner, B., Komentar Zakona o obveznim odnosima, knj. 2, Zagreb, 1978, str. 1138.

²² Tako je pravo retencije prema starom tekstu OGZ-a bilo predviđeno par 392. za nalaznika tuđe stvari; par. 403. za spašavatelja tuđe stvari; par. 98. za poslugoprimca koji nađe izgublenu stvar, a vlasnik stvari mu je nadoknadio vrijednost stvari; par. 1321. za životinju nađenu u šteti. Postoji, međutim, čak mišljenje kako tekst par. 471. starog OGZ-a nije u načelu zabranjivao pravo zadržanja u užem smislu, nego da je ono bilo isključeno, samo ako nije bio ispunjen uvjet koneksiteta; usp. Derenčin, M., Tumač OGZ, Zagreb, 1880, II—491.

đutim Novelom iz 1916. (par. 52. treće djelomične novele par. 471. tekstualno je dijametralno promijenjen tako da je pod određenim uvjetima priznato opće pravo zadržanja.

Među pravnim teoretičarima nije postojala jednostupnost o dopuštenosti prava pridržanja s obzirom na nejasnoću odredaba Srpskoga građanskog zakonika o tom pitanju.²³ Ipak se većina pisaca slaže da je SGZ u par. 220. st. 2. dopuštao pravo zadržanja, jer je propisivao da savjesni kupac mora vratiti stvar vlasniku, samo ako mu ovaj naknadi ono što je za nju dao. Iz toga se može zaključiti da sve do tada kupac ima pravo retencije takve stvari²⁴. Inače je i u SGZ bilo odredaba o pojedinim slučajevima primjene prava zadržanja²⁵.

Iako su propisi i OGZ-a i SGZ-a imali ranije ograničenu teritorijalnu pravnu valjanost, većina pravnih pisaca smatra da se pravna pravila tih propisa kojima se priznaje i regulira pravo retencije u našem pravu (posebno par. 471. noveliranog OGZ-a) trebaju primjenjivati na cjelokupnom pravnom području nove Jugoslavije. Ovo tim više, što su i neki naši poratni propisi dopuštali primjenu prava pridržanja, kao npr. čl. 87. Zakona o mještici iz 1946. i 1970, čl. 46. Zakona o advokaturi iz 1957, čl. 18. Zakona o vađenju potonulih stvari iz 1966, te čl. 8. t. 11. Pravilnika o zaključivanju ugovora o kupoprodaji robe iz 1947. Prema tomu, pravo pridržanja bilo je dopušteno u jugoslavenskom pravu prije donošenja ZOO-a u svim onim slučajevima u kojima je to pravo bilo predviđeno bilo pravnim pravilima bivših građanskih zakonika bilo propisima novoga jugoslavenskog zakonodavstva. Mišljenja se pisaca, međutim, donekle razilaze oko pitanja da li su se slučajevi, kad je pravo retencije bilo predviđeno ranijim građanskim zakonicima, mogli primjenjivati i na privredne, odnosno trgovačke odnose. Dok jedni smatraju da je to bilo nemoguće, zbog nužnosti da po par. 471. noveliranog OGZ-a postoji tzv. materijalni koneksitet, tj. povezanosti potraživanja i predmeta prava zadržanja²⁶, drugi smatraju da bi primjenom noveliranog par. 461. založni vjerovnik, i kad namiri svoje zalogom osigurano potraživanje, mogao obavljati pravo retencije i zbog nekog drugog potraživanja²⁷, pa da se prema tome po par. 471. nov. OGZ-a ne traži uvijek

²³ Tako su neki smatrali da je pravo retencije u užem smislu po SGZ-u na čelno isključeno kao i po starom tekstu OGZ-a; usp. Perić, Ž., »O pravu zadržanja«, Branič, 1926, str. 154, po Lorencu. Drugi su međutim smatrali da je SGZ u par. 220. st. 2. pravo zadržanja priznavao samo u izuzetnim slučajevima; usp. Gams, A., Osnovi stvarnog prava, Beograd, 1955, str. 199.

²⁴ Tako i Lorenc, R., Pravo zadržanja, Beograd 1966, str. 25, i Vizner, B., op. cit. supra knj. 2, Zagreb, 1978, str. 1138.

²⁵ Tako npr. redakcija par. 256. SGZ-a gdje se govori o zadržaju spašene životinje do naknade s tim povezanih troškova; par. 591. dopušten je zadržaj stvari od strane poslugoprimca ako mu je vlasnik voljan nadoknaditi vrijednost stvari, te u par. 635, 652. i 653, gdje se radi o pravu zadržanja u širem smislu i to prigovora neispunjenja ugovora.

²⁶ Tako Vizner, B., Komentar zakona o obveznim odnosima, knj. 2, Zagreb, 1978, str. 1138.

²⁷ Tako Lorenc, R., »Retencija«, Enciklopedija imovinskog prava i prava udruženog rada, str. 1273; Gams, A., Osnovi stvarnog prava, str. 115. itd.

koneksitet, što nadalje znači da se retencija mogla primjenjivati i na privredne (trgovačke) poslove.

Stanje nakon donošenja ZOO

Zakonom o obveznim odnosima iz 1976. pravo pridržanja regulirano je kao opći pravni institut našeg prava, i to kao jedinstven institut i građanskog i privrednog (trgovačkog) prava. Osim toga, pravo pridržanja je i po uvjetima potrebnim za nastanak i po pravnim učincima reguliran ZOO-om na vrlo suvremen način, uglavnom po uzoru na švicarsko pravo. Pravo pridržanja regulirano je ZOO-om kao opći institut odredbama čl. 286—289, iako su u čl. predviđeni i neki posebni slučajevi prava pridržaja u širem smislu. U odsjeku 3. glave , u kojem su sadržane opće odredbe o pravu pridržanja, predviđeni su uvjeti za nastanak i vršenje prava pridržaja (čl. 286. i 287), uvjeti uz koje postoji obveza retinenta na povrat zadržane stvari (čl. 288) kao i pravni učinci prava pridržaja (čl. 289, ali i čl. 286).

Ukratko bi se moglo reći da su zakonom predviđeni uvjeti za nastanak prava zadržanja dvovrsni: pozitivni — postojanje dospjelog potraživanja vjerovnika (retinenta) zbog kojeg se obavlja pridržaj i postojanje prikladnog predmeta (»stvari« kaže Zakon) na kojoj se obavlja retencija; i negativni — da stvar koja je predmetom retencije nije izašla iz posjeda dužnika »protiv njegove volje« i da stvar nije predana vjerovniku na čuvanje ili poslugu. O ove dvije vrste uvjeta potrebno je nešto više reći.

Zakon izričito propisuje da potraživanje vjerovnika mora biti dospjelo. Smatramo nužnim da vjerovnikovo potraživanje, u trenutku kad on započne vršiti retenciju, mora biti dospjelo jer tek nakon dospelosti, a ne prije toga, vjerovnik može steći pravo na ostvarivanje zaštite svog potraživanja. Pri tom se smatra da je odlučno samo to da je dospelost vjerovnikova potraživanja nastupila prije započetog vršenja prava zadržanja, a nije relevantno da li je ona nastupila i prije negoli je vjerovnik stekao dužnikovu stvar²⁸. Zakon, međutim, predviđa i iznimku od ovoga pravila o nužnosti postojanja dospjelog potraživanja vjerovnika (čl. 286. st. 2.). Tako će vjerovnik moći vršiti pravo zadržanja stvari koja se nalazi u njegovim rukama, iako njegovo potraživanje nije dospjelo, pod uvjetom ako je dužnik postao nesposoban za plaćanje (insolventan). Ova se iznimka opravdava time da kad dužnik postane nesposoban udovoljavati svojim obvezama, ugrožena je i mogućnost namirenja vjerovnikova potraživanja, pa mu, prema tome, treba priznati i prije dospelosti takvog potraživanja pravo ostvarivanja zaštite odnosnog potraživanja kroz vršenje prava pridržanja dužnikove stvari. Iako Zakon izričito to ne navodi, potraživanje vjerovnika, osim što mora biti dospjelo (izuzimajući slučaj predviđen u čl. 286. st. 2), mora biti i utuživo. To drugim riječima znači da se pravo zadržanja ne može vršiti na potraživanju iz tzv. naturalnih obveza jer se njihovo ispunjenje ne može

²⁸ Tako i Vizner, B., op. cit. supra, knj. 2, Zagreb, 1978, str. 1140.

prisilno ostvarivati²⁹. Likvidnost potraživanja tj. da mu je visina točna, jasna i nesporna, ne traži se po ZOO jer je pravo pridržanja tek privremeno osiguranje ispunjenja vjerovnikovog dospjelog potraživanja, pa će likvidnost biti moguće utvrditi do stjecanja uvjeta za trajno ispunjenje.

U pogledu predmeta na kojem se može vršiti pravo pridržanja Zakon samo kaže da će se to pravo moći vršiti ako se u vjerovnikovim rukama »nalazi neka dužnikova stvar«. Iz toga Vizner³⁰ implicite zaključuje da se kao »prikadni predmeti prava zadržanja smatraju sve one pokretne, pa i nepokretne, stvari koje mogu biti predmetom pravnog prometa (res in commercio), uključujući i one stvari u društvenom vlasništvu koje mogu biti predmet građanskopravnih poslova, isključujući one koje se tretiraju kao javna dobra izvan prometa (res extracommercium), kao što su javni putovi, mostovi, vode, rudna blaga, sredstva namijenjena za javni željeznički i zračni saobraćaj i slično.« Govoreći o slučajevima kad je isključeno vršenje prava retencije, ZOO predviđa (u čl. 287. st. 2.) da se retenirati ne može »ni punomoć dobivenu od dužnika, ni druge dužnikove isprave, legitimacije, prepisku i ostale slične stvari, ...«. Ali prikladan predmet za retenciju mogu biti vrijednosni papiri u kojima je pravo inkorporirano u samom papiru tako da se to pravo može ostvariti samo putem papira (kao npr. kod mjenice)³¹.

ZOO, međutim, predviđa također izvjesne negativne uvjete koji, ako se ispune, imaju za posljedicu da nije dopušteno vršenje prava zadržanja unatoč tomu što su ispunjeni uvjeti i u pogledu tražbine vjerovnika i u pogledu stvari koja se zadržava. Prvi takav negativni uvjet je da stvar koja se zadržava ne smije izići iz posjeda dužnika protiv njegove volje. Ovaj zakonski izričaj treba shvatiti tako da je retencija nedopuštena, ako je vjerovnik stvar pribavio krivičnim djelom ili prijestupom (npr. krađom, prijevarom i sl.) nego i ako se stvar kod njega nalazi na građanskopravno nedopušten način (npr. na temelju apsolutno ili relativno ništavih pravnih poslova). Drugi negativni uvjet odnosi se na stvar koju je dužnik vjerovniku dao na čuvanje ili poslugu. U ovom slučaju se zabrana retencije opravdava posebnom namjenom s kojom je stvar data vjerovniku. Restriktivno tumačeći ovu zakonsku odredbu trebalo bi uzeti da, izvan ova dva slučaja, vjerovnik ima uvijek pravo, ako se ispune svi potrebni zakonski uvjeti, zadržati stvar koju mu je dužnik dao.

U pravnoj teoriji često se u vezi s objektom retencije postavljaju dva pitanja: kakav je pravni karakter zadržavanja stvari i kakav mora biti vlas-

²⁹ Tako i Vuković, M., Pravo trgovačke retencije za ranije propise, a Vizner, B., op. cit. supra za propise ZOO-a. Oba se autora također slažu da ako potraživanje postane neutuživo nakon što je vjerovnik već započeo vršenje retencije, takva retencija ne treba zbog toga prestati.

³⁰ Usp. Vizner, B., op. cit. supra, knj. 2, str. 1141.

³¹ U čl. 87. Zakona o mjenici predviđeno je da se pravo pridržaja kad dužnikovim novcem, pokretninama i vrijednosnim papirima ne može vršiti ako su dužnik i treća osoba, prilikom uručenja ili prije toga, stavili do znanja imaocu mjenice da se predmeti daju u naročitu svrhu.

ničkopravni odnos dužnika prema stvari? U odnosu na prvo pitanje, posebno uzimajući u obzir da ZOO o karakteru zadržaja stvari ništa precizno ne navodi, u znanosti se smatra da je sasvim dovoljna detencija stvari, dakle samo držanje stvari bez postojanja volje da se takva stvar drži kao svoja³². U odnosu na drugo pitanje odredbe, ZOO o pravu zadržanja pružaju osnovu za tumačenje da bi svi pravni učinci prava zadržanja, kako je regulirano odredbama ZOO-a, mogli nastupiti, samo ako se radi o stvari koja je vlasništvo dužnika, tj. protivnika retencije³³. Tako Zakon u čl. 286. st. 1. kaže da je »vjerovnik ... u čijim se rukama nalazi neka dužnikova stvar...« ovlašten zadržati je radi podmirenja svog dospjelog potraživanja, a u čl. 289. da »vjerovnik koji drži dužnikovu stvar...« u retenciji ima se pravo naplatiti iz njene vrijednosti na isti način kao i založni dužnik, ali pod uvjetom obavijesti dužnika. Vizner međutim tvrdi da odredbe ZOO o pravu pridržanja treba tumačiti tako da se »stvar koja je vlasništvo treće osobe, a ne dužnika, može uspješno zadržati, samo radi eventualne prisile dužnika da ispuni vjerovnikovo potraživanje, ali ne i radi naplate iz njezine vrijednosti, dok bi to bilo moguće u odnosu prema trećem vlasniku stvari, samo onda ako vjerovnik-retinent zadržava njegovu stvar, zbog još neizvršene naplate povećanja njezine vrijednosti (npr. troškova popravka) u kojem slučaju postoji materijalni koneksitet...«³⁴.

Još prilikom analize odredaba ranijih građanskih zakonika proizlazilo je da je koneksitet između vjerovnikove tražbine i dužnikovog zadržanog predmeta izuzetno važan uvjet uz čije postojanje neka zakonodavstva tek dopuštaju vršenje prava retencije. U ZOO nigdje se ne spominje uvjet postojanja koneksiteta pa treba uzeti da je pitanje pravne osnove i međusobne povezanosti između vjerovnikova potraživanja prema dužniku i dužnikova prava da traži od vjerovnika povrat stvari u odnosu na pravo zadržanja, kako je regulirano odredbama čl. 286—289 ZOO irelevantno³⁵. Stoga smatramo da u našem pravu pravo retencije (pridržanja) može doći do izražaja, kako u građanskopravnim tako i u privrednopravnim odnosima, uvijek kad se u istoj osobi sjedini obveza na povrat stvari drugoj osobi i neka tražbina prema toj drugoj osobi, bez obzira da li ili ne postoji bilo kakva pravna veza između tražbine i stvari.

ZOO-om je predviđeno da pravo pridržanja u jugoslavenskom pravu ima dvojaki učinak: sredstva prinude dužnika i sredstva namirenja vjerovnika. Pravni učinak retencije kao sredstva prinude predviđen je odredbom čl. 286. st. 1. ZOO u kojoj se kaže da vjerovnik dospjelog potraživanja u čijim se rukama nalazi neka dužnikova stvar »ima pravo zadržati je dok mu ne bude isplaćeno potraživanje«. Ovo je primarna funkcija, odnosno primarni pravni učinak prava zadržanja, čiji učinak nastupa tek kada dužnik zatraži od vjerovnika povrat zadržane stvari. Međutim, ako pravo zadržanja ostane neefikasno u toj primarnoj ulozi, odnosno ako prisila na dužnika ne

³² Tako Vizner, A., *ibidem*.

³³ Tako je predviđeno i čl. 87—89 Zakona o mjenici iz 1946. i 1970.

³⁴ Vizner, B., *ibidem*, str. 1143.

³⁵ Uvjet koneksiteta nije predviđen ni u Zakonu o mjenici iz 1946. ni iz 1970.

postigne svoj cilj jer dužnik npr. ni ne zatraži povrat zadržane stvari, onda vjerovniku stoji na raspolaganju mogućnost da upotrijebi pravo zadržanja u njegovoj sekundarnoj funkciji sredstva namirenja i da se naplati iz vrijednosti zadržane stvari³⁶. Kad pravo retencije dužnikove stvari ne bi imalo i ovu drugu funkciju sredstva namirenja, ne bi moglo u potpunosti ni udovoljiti svojoj osnovnoj svrsi zaštite interesa vjerovnika, jer u slučaju trajnog odbijanja ili nemogućnosti ispunjenja potraživanja od strane dužnika, vjerovnik ne bi imao nikakve koristi od zadržavanja dužnikove stvari u nedogled.

S obzirom da je pravo zadržanja prvenstveno vjerovnikovo ovlaštenje, pravni učinci retencije ovisit će u prvom redu o volji vjerovnika (ako su ispunjeni svi zakonski uvjeti). Vjerovnik može izabrati da samo vrši prisudu na dužnika zadržavajući stvar koja je predmetom retencije, te da se od dužnikovog zahtjeva na povrat stvari brani isticanjem dilatarnog prigovora, a može pristupiti i realnom namirenju svog potraživanja iz zadržane stvari, u kojem slučaju će, na zahtjev dužnika da mu stvar vrati, morati ustati protutužbom radi utvrđenja da postoje uvjeti za nastanak prava retencije i radi stjecanja izvršnog naslova. Ako vjerovnik odluči pristupiti namirenju potraživanja iz zadržane stvari, dužan je udovoljiti dvama daljnjim uvjetima propisanim čl. 289. ZOO-a. To su: da o svojoj namjeri prethodno pravodobno obavijesti dužnika, te da naplatu potraživanja iz vrijednosti zadržane stvari izvrši na isti način kao i založni vjerovnik. Potreba prethodne pravodobne obavijesti dužniku ima karakter zadnje opomene dužniku da sam ispuni svoju obvezu kako se ne bi moralo pristupati realnom namirenju iz zadržane stvari. Drugi uvjet znači da se retinent prilikom namirenja mora pridržavati pravila koja su zakonom predviđena za založnog vjerovnika u pogledu njegova prava namirenja iz založene stvari, a to znači odredaba čl. 979—985. ZOO-a.

Ako je udovoljeno ovim zakonskim uvjetima, vjerovnik-retinent će, kao i založni vjerovnik, na temelju izvršnog naslova, imati pravo prodaje zadržane stvari (*ius distrahendi*) i pravo prvenstvene naplate svog potraživanja prije svih ostalih dužnikovih vjerovnika (*ius prioritatis*)³⁷. Zahvaljujući izjednačavanju položaja retinenta s položajem založnog vjerovnika kad se radi o namirenju iz zadržane stvari, rangretinentove tražbine se ne računa od pljenidbe stvari u izvršnom postupku (kao što je to slučaj kad retinent ne uživa prvenstveno pravo namirenja), nego od trenutka kad su se stekli svi zakonom predviđeni uvjeti za nastanak prava zadržanja³⁸. S obzirom na izjednačavanje retencije sa zalogom u postupku namirenja, logično je da

³⁶ Ovaj pravni učinak, odnosno funkcija prava zadržanja u ZOO-u regulirana je odredbom čl. 289.

³⁷ Prvenstveno pravo namirenja uživa vjerovnik-retinent i po Zakonu o mjenici iz 1946. i 1970.

³⁸ Tako i Vizner, B., Komentar Zakonu o obveznim (obligacionim) odnosima, Zagreb, 1978, knj. 2, str. 1154; Lorenc, R. »Retencija«, Enciklopedija imovinskog prava i prava udruženog rada, Bgd, 198, str. 1279, u odnosu na retenciju vrijednosnog papira po Zakonu o mjenici. Napominjemo da je na identičan način pitanje namirenja iz retencije riješeno u čl. 898. švicarskog Građanskog zakonika.

retinent, u stečajnom postupku dužnika, uživa pravo odvojenog namirenja iz zadržane stvari (razlučno pravo)³⁹.

Iz svega izloženoga proizlazi da pravni učinak prava pridržanja, kako je regulirano odredbama ZOO, u pogledu zadržaja stvari, tj. kao sredstvo prisile, djeluje prema svima, a to znači i prema dužniku vlasniku stvari, i prema vlasniku stvari koji nije istodobno dužnik, i prema svakom trećem (npr. ostalim vjerovnicima protivnika retencije), dok u pogledu namirenja, ZOO izjednačuje učinak retencije s učinkom založnog prava, a to znači da mu i u tom dijelu priznaje djelovanje erga omnes. Stoga nam se čini sasvim prihvatljivo mišljenje da je pravo zadržanja, regulirano odredbama ZOO, po svojoj pravnoj prirodi stvarno pravo (*ius in re*), a ne obvezno pravo i to jedno samostalno stvarno pravo na tuđoj stvari (*ius in re aliena*).

Pravo zadržanja u mnogočemu je vrlo slično založnom pravu, a prvenstveno po tom što su oba prava akcesorna i nedjeljiva, te što kod oba prava postoji mogućnost realnog namirenja iz stvari. Međusobne razlike su međutim ipak brojnije: s obzirom na osnovu nastanka — dok pravo zadržanja u pravilu nastaje na temelju zakona, pravo zaloga mnogo češće nastaje na temelju ugovora; s obzirom na uvjete nastanka — dok pravo zadržanja nastaje postojanjem dospjelog potraživanja, pravo zaloga nastaje sklapanjem ugovora o zalogu; s obzirom na vrstu osiguranog potraživanja — pravom pridržaja osigurava se ispunjenje već dospjelog potraživanja, dok se pravom zaloga redovito osigurava buduće i još nedospjelo potraživanje; s obzirom na mogućnost raspolaganja stvarju — dok je za pravo pridržanja nužna neposredna fizička vlast nad stvari koja se zadržava, to nije uvijek nužno kod prava zaloga pa se stvar može dati i u pod-zalog; s obzirom da vlasnički status stvari — dok se kod retencije može pravovaljano zadržati stvar koja nije vlasništvo protivnika retencije, dotle se kod zaloga ne može pravovaljano založiti tuđa stvar, itd.

PRAVO ZADRŽANJA U POMORSKOM PRAVU I POMORSKOJ PRAKSI

Pravo zadržanja ima vrlo značajnu ulogu u pomorskopravnoj praksi kao jedno od sredstava preventivne zaštite vjerovnikovih interesa. Pravo zadržanja u užem smislu najčešće dolazi do primjene kad brodovlasnik propusti platiti brodopopravljaču nastale troškove popravka broda, kao i kad naručitelj iz brodarskog ugovora ne ispunji svoju obvezu platiti brodovlasniku dužnu vozarinu, ali može doći u obzir i u nekim drugim situacijama kao što su: — kad putnik ili osoba dužna platiti prevozninu, to ne učini; — kad neka osoba izvadi potonulu stvar i pripada joj pravo na nagradu, a vlasnik, odnosno korisnik izvađene stvari, ne isplati nagradu; — kad strana tereta, koji je spašen činom zajedničke havarije, ne dađe brodovlasniku odnosno brodaru dovoljno jamstvo da će isplatiti svoj

³⁹ Usp. Zakon o prinudnom poravnanju i stečaju.

⁴⁰ Tako Vizner, B., Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima, knj. 2, Zagreb, 1978, str. 1155.

dio doprinosa u zajedničku havariju, itd. Pravo pridržaja u širem smislu kao prigovor neispunjenja ugovora (*exceptio non adimpleti contractus*) dolazi u obzir kad brodogradilište zadrži novoizgrađeni brod sve dok mu kupac, odnosno naručilac, ne isplati kupoprodajnu cijenu broda odnosno onaj dio cijene koje je, po ugovoru o gradnji broda, dužan platiti prije ili prilikom isporuke broda, a kod kupoprodaje polovnog broda, kad prodavatelj zadrži prodani brod sve dok mu kupac ne isplati kupoprodajnu cijenu broda ili onaj njen dio na koji je ugovorom obavezan prije ili prilikom primopredaje broda. Ovi slučajevi ukazuju na to da se kao predmet (objekt) prava zadržanja u pomorskopravnoj praksi najčešće javljaju brod i teret, dok se u ulozi retinenta mogu naći različiti subjekti, a u ulozi protivnika retencije redovito se nalaze brodovlasnik, odnosno kupac broda (jer bez primopredaje broda po općim pravilima našega obaveznog prava na kupca ne prelazi ni vlasništvo broda) i vlasnik tereta. Slučajevi u kojima pravo dopušta vršenje prava zadržanja bilo broda bilo tereta regulirani su pomorskopравnim propisima većine zakonodavstava i dosta međusobno variraju u različitim pravnim sustavima, ali u mnogočemu se razlikuju i od propisa o pravu retencije građanskog i privrednog prava. Zadržat ćemo se stoga samo na prikazu nekih osnovnih karakteristika prava pridržanja (ili nekog sličnog prava, kao npr. *possessory lien-a*) broda i tereta u pomorskom pravu pojedinih zemalja, da bi se stekao bolji uvid u smisao i ulogu koju pravo retencije broda i tereta ima u raznim pravnim sustavima.

USPOREDNOPRAVNI PRIKAZ PRAVA PRIDRŽANJA BRODA I TERETA

Već na samom početku potrebno je naglasiti da pravo zadržanja (*ius retentionis*), onako kako ga poznaje naše, francusko, talijansko, njemačko, argentinsko i još neka prava, nije poznato i u svim drugim pravnim sustavima. Ima zemalja koje uopće ne poznaju mogućnost zadržaja broda i tereta⁴¹, a u zemljama *common lawa* pravo retencije ima vrlo usku primjenu, ali se slični pravni učinci, kao pravom pridržanja, postižu priznavanjem tzv. *possessory lien-a*. Sadržaj *possessory lien-a* moglo bi se najkraće odrediti tako da se kaže kako je to pravo jedne osobe, koja zakonito drži neku stvar druge osobe, da je zadrži tako dugo dok joj druga osoba ne podmiri njeno dospjelo potraživanje⁴². Iz ovog se vidi da je sadržaj *possessory lien-a* vrlo sličan sadržaju prava pridržanja građanskog prava u nekim zemljama kontinentalnog prava. Razlog tomu djelomično je taj što *possessory lien* potječe iz *common lawa*, a ne iz pomorskog prava zemalja angloameričkog prava (*law of Admiralty*), a postoji shvaćanje i da vuče korijen iz pravnog instituta — jamstva (*bailment*)⁴³. Međutim, *possessory lien* nastao u *common*

⁴¹ Tako je npr. u Indiji, Venecueli, SSSR-u i dr; usp. odgovore na (prvi) upitnik *Commite Maritime International MLM 1926/1967 — 1 — VIII — 82*.

⁴² Usp. *Halsbury, Law of England*, vol. ... ; usp. također *suca Grose, J., u Hammonds c/a Barclay (1802) 2 East 227, str. 235*.

⁴³ Usp. *Tetley, Maritime Liens and Claims, London, 1985, str. 270*.

lawu primjenjuje se i na području pomorskog prava, i to posebno dva takva lien-a: possessory lien brodovlasnika za vozarinu i za doprinos u zajedničku havariju. Karakteristike possessory lien-a koji dolazi do primjene u pomorskom pravu dosta se razlikuju u engleskom i američkom pravu, kao što se uostalom razlikuje i pravo zadržanja broda ili tereta regulirano pomorskim pravom zemalja kontinentalnog prava.

Pravo zemalja angloameričkog kruga

U engleskom pravu possessory lien postoji u korist brodogradilišta za troškove popravka broda. Značaj ovog lien-a za engleske brodogradiljače je izuzetno velik jer englesko pravo ne priznaje brodogradiljaču pomorski privilegij (maritime lien) za troškove popravka broda kao ni privilegij drugog reda (koji po rangu namirenja dolazi nakon mortgagea broda), tako da brodogradiljač u engleskom pravu koji izgubi possessory lien nema nikakvu veću zaštitu svog potraživanja prema brodovlasniku od ostalih nepriviligiranih vjerovnika brodovlasnika⁴⁴. Pretpostavke za nastanak ovog possessory lien-a su postojanje dospjelog potraživanja brodogradilišta za popravak broda i neprekinuto zakonito držanje broda od strane brodogradilišta. Tako će se smatrati da brodogradilište drži brod ako se on nalazi u suhom doku brodogradilišta ili u plovećem doku, ali pod komandom zapovjednika brodogradilišta. Ako brodogradilište izgubi držanje broda utrnjuje possessory lien za troškove popravka i ponovno stjecanje držanja broda, bilo zbog novog popravka, bilo zbog zaustavljanja broda uslijed započinjanja postupka in rem protiv broda, ne oživljava više jednom utrnuti possessory lien⁴⁵. Ako međutim brod koji brodogradilište drži na temelju possessory liena za troškove popravka bude zaustavljen (arrested) u postupku in rem protiv broda koji započne drugi vjerovnik broda, engleski sud je stao na stajalište da u takvom slučaju treba zaštititi pravo brodogradilišta kao lienor-a tako da zadržava prioritet pri namirenju kao da possessory lien nije utrnut sudskim aktom zaustavljanja broda⁴⁶.

Slična je situacija u pogledu naknade troškova popravka broda i u kanadskom pravu. Brodogradilište ima common law possessory lien vrlo sličan onome u Velikoj Britaniji kao i zakonsko pravo pokretanja postupka »in rem« (uslijed kojeg, za razliku od engleskog prava, brodogradilište stječe samo pravo zaustaviti brod, ali ne i prvenstveno pravo namirenja troškova popravka broda). Possessory lien postoji samo dok brodogradilište drži brod, ali ga ne može izložiti prodaji niti samo započeti postupak »in rem« jer bi tada izgubilo posjed broda. Ako postupak započne neki drugi vjerovnik sud će očuvati prava retentora.

⁴⁴ Usp. Richter, R., »Six Legal Ways to protect Shipbuilders and Repairers«, Comite Maritime International, Colloquium on Protection Against Insolvency in Maritime Law, New Orleans, USA, 1987, str. 87—98.

⁴⁵ Usp. slučaj broda The »Gaupen«, Lloyd's Law Report (skraćeno — LLR), 22, 1925, str. 57.

⁴⁶ usp. slučaj broda »The Ally« (1952), 2 LLR, str. 427.

Nadalje, u engleskom pravu postoje također pomorski possessory liens (maritime possessory liens) za određene kategorije tražbina kao npr. brodovlasnikovo pravo zadržaja tereta zbog neplaćanja vozarine; brodovlasnikovo pravo zadržaja tereta zbog neplaćanja doprinosa u zajedničku havariju; pravo spašavatelja na zadržaj broda i tereta za neplaćenu nagradu za spašavanje; pravo skladištara na zadržaj uskladištenog tereta za troškove uskladištenja⁴⁷; pravo brokera osiguranja na zadržaj osiguranine zbog neplaćenih premija osiguranja, troškova i dr.⁴⁸; pravo lučkih vlasti na zadržaj broda zbog neplaćanja lučkih pristojbi;

Potraživanja zaštićena possessory lien-om uživaju pravo prvenstva u namirenju ispred svih ugovornih založnih vjerovnika, tj. mortgagees-a kao i svih pomorskih privilegija i zakonskih založnih prava (statutory liens) koji nastanu nakon possessory lien-a, ali ne uživa prioritet pred pomorskim privilegijima i statutory liens koji su nastali (attached to the ship) prije negoli je lienor zadržao objekt lien-a⁴⁹.

Američko pravo također poznaje possessory lien za troškove popravka broda, ali brodogradilištu se priznaje i pomorski privilegij (maritime lien) za te troškove⁵⁰. Ostvarenje ovog pomorskog privilegija ima znatne prednosti pred possessory lien-om jer ne ovisi o držanju broda i ima viši rang prioriteta, ali i possessory lien ipak ima svoje opravdanje kao dodatno sredstvo sigurnosti brodogradilištu koje, zadržavajući predaju broda vlasniku, vrši na njega neposrednu prinudu da plati troškove popravka, što često može biti za brodogradilište efikasnije sredstvo zaštite od skupog i ponekad dugotrajnog ostvarivanja pomorskog privilegija. Osim toga, u američkom pravu postoji possessory lien i za troškove uskladištenja robe. Karakteristično je za američko pravo da je common law possessory lien danas uglavnom pretočen u zakonske propise američkog prava.

Possessory lien postoji i po pravu nekih federalnih država SAD-a za slučaj gradnje broda. Tako je Vrhovni sud SAD-a priznao possessory lien postojeći po pravu države Maine u korist dobavljača materijala za gradnju broda pod uvjetom da brodogradilište u roku od 4 dana nakon porinuća broda uspije zadržati brod u svojoj detenciji.^{51a}

Zanimljiv je američki koncept pomorskog privilegija koji postoji za neplaćanje vozarine. Iako se u načelu za stjecanje pomorskog privilegija na brod ili teret ne zahtijeva držanje objekta privilegija, ipak je po američkom pravu za stjecanje i održanje pomorskog privilegija na teretu za neplaćenu vozarinu potrebno da brodovlasnik drži teret. Brodovlasnik može zasnovati

⁴⁷ ovaj lien predviđen je Merchant Shipping Actom iz 1894.

⁴⁸ Ovaj lien predviđen je Marine Insurance Actom iz 1906.

⁴⁹ Usp. Jackson, D. C., Enforcement of Maritime Claims, London, 1985, str. 302—304. Tetley međutim smatra da possessory lien uživa prioritet pred drugim potraživanjima osiguranima privilegijem, koja nastanu nakon zadržaja broda ili tereta. Usp. Tetley, W., Maritime Liens and Claims, London, 1985, str. 408.

⁵⁰ Pomorski privilegij priznat je odredbom Federal Maritime Lien Act-a, 46, U.S. Code sect. 971.

⁵¹ Pravo retencije broda i/ili tereta priznato je pravom SR Njemačke, Italije, Francuske itd.

^{51a} Usp. Armstrong et al. v. U.S.A. 364, U.S. 40, 1961, A.M.C. 17 (1960).

pomorski privilegij na pod-vozarinu iz pod-brodarskog vozarinskog ugovora radi osiguranja plaćanja dospjele vozarine iz brodarskog ugovora. U ovom slučaju brodovlasnik može predati teret primatelju i održati pomorski privilegij za neplaćenu vozarinu pod uvjetom da se podbrodar ili vozar obveže obavijestiti brodovlasnika prije negoli plati vozarinu brodaru, odnosno naručitelju.

Pravo zemalja kontinentalnog kruga

U onim zemljama kontinentalnog prava u kojima postoji pravo retencije broda ili tereta do ispunjenja retinentove tražbine⁵¹, takvo pravo češće je regulirano građanskopravnim, a pomorskopravnim propisima obično samo u mjeri u kojoj to nameće za pojedine slučajeve retencije posebna priroda ili karakteristike objekta retencije (kao npr. teret koji se prevozi brodom ili vađenje potonulog broda) ili specifični odnosi koji s tim u vezi nastaju.

U Francuskoj u kojoj ne postoji opće pravo retencije, čl. 2102.3^o Građanskog zakonika priznat je tzv. le privilège du conservateur ili privilegij brodograditelja koji je kao zajednički privilegij (privilege communs) u odnosu na brod priznat i čl. 33. Zakona br. 67—5 od 3. siječnja 1967, ali uživa rang tzv. privilegija drugog reda (privilege de second rang), a to znači da tražbina osigurana takvim privilegijem dolazi na naplatu nakon svih onih tražbina koje su osigurane privilegijima taksativno navedenim u odnosnom Zakonu kao i nakon tražbina osiguranih pomorskim hipotekama na brodu (hypothèques maritimes). Pravo pridržaja u širem smislu kao prigovor prodavatelja kupcu da nije ispunio ugovornu obvezu isplate kupovnine za brod, u francuskom je pravu priznato temeljem čl. 577. Trgovačkog zakonika kao prvenstveni način naplate dužnog potraživanja samo u postupku likvidacije dužnika (kupca) ili prilikom sudskog rješavanja o sporu (en règlement judiciaire)⁵², a po čl. 1612. i 1613. francuskoga Građanskog zakonika prodavatelj ima pravo zadržati prodanu stvar sve dok kupac ne isplati kupovninu, ali ne i pravo prodati je te podmiriti svoju tražbinu s bilo kakvim prvenstvom pred ostalim vjerovnicima. Ove su odredbe kasnije u praksi ekstenzivno tumačene tako da se pravo retencije može priznati i brodograditelju za troškove popravka odnosno ugradnje novih dijelova pozivom na to da se brodograditelj može izjednačiti s prodavateljem u smi-

⁵² Usp. odgovor francuskog Udruženja za pomorsko pravo na upitnik CMI-a razaslan nacionalnim udruženjima u povodu rada te organizacije na reviziji teksta Međunarodne konvencije o izjednačenju nekih pravila o pomorskim privilegijima i hipotekama iz 1967. — MLM 1926/67; i Rodiere, R., *Le Navire*, str. 180—182.

⁵³ Usp. Richter, R., »Six Legal Approaches to Protect the Unpaid Shipbuilder or Repairman« u CMI Colloquium on Protection Against Insolvency in Maritime Law, New Orleans, Louisiana, U.S.A., 1987, str. 87—100; usp. također presudu prvostepenog suda u Le Havreu od 17. siječnja 1968. u predmetu *Ste Colbert Marine c/a Causse Regionale de Credit Maritime Mutuel de Boulogne-sur-Mer, Droit Maritime Française*, 1969, str. 684, prikazanu u ovom periodiku (UPPPK) s bilješkom dr. E. Pallue, br. 69, 1969, str. 60—62.

slu vrijednosti koju brod ponovno dobiva zahvaljujući izvršenim popravcima. Zanimljivo je spomenuti da će položaj brodopopravljača biti po francuskom pravu znatno povoljniji ako je popravak izvršen na temelju ugovora sklopljenog sa zapovjednikom broda ili s brodskim agentom (*consignataire*) u nekoj luci koja nije luka pripadnosti broda (*hors du port d'attache*) jer će u tom slučaju brodopopravljač steći pomorski privilegij za svoju tražbinu⁵⁴. Međutim, teško je u današnje doba postojanja suvremenih komunikacijskih sredstava očekivati da bi brodogradilište ugovaralo popravak broda sa zapovjednikom broda, a ne neposredno s brodovlasnikom ili drugom ovlaštenom osobom, pa stoga pomorski privilegij koji francusko pravo još uvijek priznaje brodopopravljaču pod određenim okolnostima ima vrlo mali praktični značaj jer se u današnje doba suvremenih komunikacija uvjeti popravka broda gotovo bez iznimke ugovaraju neposredno s brodovlasnikom ili drugim naručiteljem. Napomenimo još da je u francuskom pravu pravo retencije vozara u odnosu na prevezeni teret za neplaćenu vozarinu izričito dopušteno odredbama građanskog zakonika (čl. 2102. st. 6.), a Trgovačkim zakonikom pravo retencije zapovjednika broda (čl. 306).

Slično kao i u francuskom pravu, i u talijanskom je pravu predviđeno pravo retencije brodopopravljača za troškove održavanja i popravka broda⁵⁵. Izričito je međutim zakonski predviđeno da retinent, u slučaju prisilne likvidacije poduzeća koje je vlasnik broda koji je predmetom retencije, može odbiti da se o njegovom zahtjevu za troškove popravka broda raspravlja u postupku likvidacije (izlučna tužba) te je ovlašten prodati brod i namiriti svoju tražbinu iz prodajne cijene broda prije ostalih vjerovnika, pa i ovlaštenika pomorskih privilegija⁵⁶.

JUGOSLAVENSKO PRAVO

Ranije je već istaknuto da je pravo pridržaja u odnosu na pokretne priznato u našem pravu propisima ZOO-a kao opći pravni institut. S obzirom da se i brod smatra pokretninom⁵⁷ u smislu naših pomorskopравnih propisa, nesporno je da se i on može javiti kao predmet (objekt) retencije kad se za to steknu svi zakonom predviđeni uvjeti jer ne postoji nijedan propis bilo općeobveznog bilo pomorskog prava koji bi to izričito zabranjivao. Stoviše, propisi jugoslavenskog pomorskog prava uopće ne govore o pravu pridržanja broda, pa prema tome na slučajeve pridržaja broda treba shodno primjenjivati propise obveznog prava sadržane u ZOO-u bilo da se radi o pridržanju broda od strane brodogradilišta kao popravljaja ili pro-

⁵⁴ Usp. čl. 31. t. 6. francuskog Zakona br. 67—5 od 3. siječnja 1967. i Zakon br. 69—8 od 3. siječnja 1969.

⁵⁵ Pravo retencije broda u korist brodogradilišta postoji i u pravima mnogih zemalja kontinentalnog prava s prvenstvenim rangom namirenja ispred privilegija. Tako je npr. u Argentini, Finskoj, Švedskoj, Danskoj, DDR-u, Koreji, itd. Usp. odgovore na upitnik CMI-a, MLM 1926/67.

⁵⁶ Usp. čl. 2756. talijanskoga Građanskog zakonika i čl. 53. Zakona o bankrotu.

⁵⁷ Usp. čl. ZPUP-a.

davatelja broda. Jugoslavenskim pomorskopравnim propisima regulirani su neki posebni slučajevi prava zadržanja kao npr. pravo zadržanja tereta od strane pomorskog prijevoznika, pravo pridržanja izvađene potonule stvari, pravo pridržanja tereta za doprinos u zajedničkoj havariji broda itd.

Prateći i analizirajući slučajeve koji se javljaju u praksi moglo bi se reći da pravo retencije ima određeni ozbiljniji značaj prvenstveno kad se radi o pridržaju broda od strane brodogradilišta u funkciji brodopopravljača za troškove popravka broda i pravo pridržaja tereta od strane brodarica za troškove prijevoza tereta brodom. U jugoslavenskom pomorskom pravu, slično kao i u francuskom, brodopopravljač uživa zakonsko založno pravo za svoju tražbinu naknade troškova popravka broda pod uvjetom da je popravak izvršen na temelju naloga zapovjednika broda izvan luke sjedišta brodarica⁵⁸. S obzirom da je mogućnost praktične primjene ovakve zaštite brodogradilišta u praksi vrlo mala zbog toga što se takvi popravci u današnje vrijeme više ne sklapaju preko zapovjednika broda, onda je ta odredba ZPUP-a s aspekta zaštite interesa brodopopravljača gotovo zanemarljiva. Brodopopravljaču ostaje kao jedino efikasno preventivno sredstvo zaštite u odnosu na naplatu troškova popravka broda — pravo zadržanja broda. Prilikom pridržaja broda od strane brodogradilišta radi osiguranja plaćanja troškova popravka broda dolazi do primjene sve ono što je već ranije u ovom radu rečeno o pridržaju stvari u jugoslavenskom pravu.

Međutim, moglo bi se ipak postaviti pitanje kakav prioritet uživa retinent prilikom namirenja iz prodajne cijene zadržanog broda ako uz njegovo potraživanje konkuriraju i potraživanja drugih vjerovnika kojima je po propisima ZPUP-a priznato zakonsko založno pravo na brod (pomorski privilegij)?

Odredbom čl. 944. ZPUP-a utvrđen je prvenstveni red namirenja pojedinih vjerovnika iz diobne mase dobivene sudskom prodajom broda u izvršnom postupku tako da se u prvom redu namiruju potraživanja zakonskih založnih vjerovnika, potom ugovornih založnih vjerovnika i na kraju ostalih vjerovnika. S obzirom da retinent stvari prilikom ostvarenja svog prava namirenja iz zadržane stvari po odredbi čl. 289. ZOO-a stječe položaj i ulogu zakonskog založnog vjerovnika, dakle i pravo prvenstvene naplate predviđeno čl. 984. ZOO-a za zalogoprimca, opravdano je pitanje da li se retinent broda (brodopopravljač u ulozi založnog vjerovnika izjednačuje s položajem drugih zakonskih založnih vjerovnika broda koji svoje pravo temelje na odredbama čl. 201—238 ZPUP? da li shodno tomu primjenom čl. 944. ZPUP-a uživa najviši red prvenstva zajedno sa zakonskim založnim vjerovnicima, odnosno vjerovnicima privilegiranih tražbina broda ili odredbu čl. 944. ZPUP-a treba tumačiti tako da retinentu daje pravo namire-

⁵⁸ Ovo je posljedica okolnosti da je Jugoslavija, iako nije ratificirala Međunarodnu konvenciju o izjednačenju nekih pravila o pomorskim privilegijima i hipotekama iz 1926, unijela u ZPUP njene odredbe, a čl. 2. st. 1. t. 5. odnosne Konvencije upravo za takve tražbine priznat je brodogradilištu pomorski privilegij. Francusko pravo priznaje isti privilegij jer je Francuska ratificirala odnosnu Konvenciju (23. VIII. 1935).

nja tek nakon svih zakonskih i ugovornih založnih vjerovnika broda u rangu tzv. »ostalih vjerovnika«?

Prihvati li se tumačenje odnosnih odredaba tako da one dopuštaju priznavanje retinentu-brodopopravljaču najviši rang prvenstva prilikom namirenja troškova popravka broda, onda je to moguće braniti na slijedeći način. Govoreći o redosljedu založnih prava u čl. 985. ZOO-a predviđeno je da »kad je jedna stvar založena nekolicini vjerovnika, red po kojem se isplaćuju njihova potraživanja iz vrijednosti založene stvari određuje se prema datumu nastanka njihovih založnih prava«. Prema tome, ZOO-om je postavljeno opće načelo »prior tempore potior iure« u slučaju konkurencije zahtjeva za namirenje više potraživanja osiguranih založnim pravom na istoj stvari. ZPUP-om su taksativno predviđene tražbine za čije namirenje postoji realno jamstvo dužnika brodom i koje uživaju status zakonskih založnih prava na brodu (čl. 216. ZPUP) kao i redosljed njihovog namirenja (čl. 228. i 229). Red prvenstva pomorskih privilegiranih potraživanja reguliran je u prvom redu tako da se primjenjuje načelo da prednost u namirenju imaju potraživanja nastala tijekom posljednjeg putovanja broda s izuzetkom tražbina posade broda koje imaju prvenstveni red kao i privilegirana potraživanja iz zadnjeg putovanja brodom. Nadalje, unutar svakog putovanja broda dolazi do primjene red prvenstva prema redosljedu nabiranja tražbina u čl. 216. ZPUP-a, a za potraživanja istog ranga primjenjuje se načelo razmjernosti, osim u odnosu na potraživanja iz t. 3 (spašavanje i zajednička havarija) i toč. 4. (sudar, udar i dr.), za koje vrijedi načelo prvenstva obratno od trenutka nastanka odnosnog potraživanja⁹⁹.

Iz navedenog očito slijedi da je red prvenstva namirenja potraživanja osiguranih pomorskim privilegijima kako je reguliran ZPUP-om daleko složeniji negoli je to predviđeno čl. 985. ZOO-a u odnosu na zakonska založna prava na stvari. Stoga se može tumačiti da će vjerovnik-retinent broda imati pravo prvenstvenog namirenja svoje tražbine od trenutka nastanka prava zadržanja broda i da će to njegovo prvenstveno pravo uživati prednost pred svim ostalim vjerovnicima čije su privilegirane tražbine nastale kasnije ili po odredbama ZPUP-a uživaju prednost kao i pred svim nepriviligiranim vjerovnicima bez obzira na trenutak nastanka njihovih tražbina. Po tom kriteriju prvenstvo namirenja ispred vjerovnika-retinenta broda imali bi svi zakonski založni vjerovnici broda iz čl. 216. ZPUP-a čija su zakonska založna prava nastala prije trenutka nastanka prava zadržaja broda, kao i oni zakonski založni vjerovnici čije su tražbine doduše nastale kasnije, ali kojima je po odredbama ZPUP-a priznat viši rang prvenstva u namirenju (npr. tražbine posade broda, tražbine iz zadnjeg spašavanja i zajedničke havarije broda i dr.).

Moguće je dakako i drugačije tumačenje odredaba ZPUP-a o međusobnom redosljedu prvenstva prilikom namirenja između privilegiranih vjerovnika i retinenta broda. S obzirom da je u stavu 2. čl. 944. ZPUP-a izri-

⁹⁹ Ovakvo normiranje reda prvenstva zakonskih založnih prava na brodu u skladu je s odredbama Konvencije o izjednačenju nekih pravila o pomorskim privilegijima i hipotekama iz 1926.

čito predviđeno da »za utvrđivanje prvenstvenog reda namirenja vjerovnika iz toč. 1. i 2. st. 1. (a to znači zakonskih založnih vjerovnika i ugovornih založnih vjerovnika o.p.LJ.M.H.) ovog člana, unutar pojedinog isplatnog reda važe odredbe tog zakona o zakonskim i ugovornim založnim pravima na brodu« moguće je i tumačenje da zapravo retinentovo zakonsko založno pravo na brodu ulazi tek u treću kategoriju, tj. u »ostale vjerovnike« i da se retinentovo potraživanje, primjenom ZPUP-a, namiruje uvijek tek nakon namirenja tražbina svih zakonskih i ugovornih založnih vjerovnika⁶⁰. Ovo tumačenje ne čini nam se opravdanim jer iako je retinentu ZOO-om priznat položaj zakonskog založnog vjerovnika, priznaje mu se isti rang namirenja, odnosno isti pravni status kao i ostalim neprivilegiranim vjerovnicima.

Prihvati li se kritika da je prvoizloženi način tumačenja redoslijeda prvenstva u namirenju između zakonskih založnih vjerovnika broda (u pogledu tražbina osiguranih pomorskim privilegijima) i retinenta broda vrlo složen nesiguran u pogledu stvarnog redoslijeda namirenja u svakom konkretnom slučaju, a da je drugoizloženi način suprotan općim pravnim načelima o prvenstvenom pravu namirenja založnih vjerovnika, onda nam se kao koristan putokaz za razrješenje pitanja o međusobnom redoslijedu namirenja između retinenta broda i zakonskih založnih vjerovnika broda ukazuje odredba čl. 601. ZPUP-a. Tom je odredbom reguliran međusobni redoslijed prvenstva prilikom namirenja između vjerovnika koji uživaju zakonsko založno pravo na teretu u prijevozu brodom i retinenta takvog tereta. Prema izričitoj odredbi čl. 601. ZPUP-a »izvršavanjem prava zadržavanja od brodara prema čl. 596. ovog zakona, ne dira se u red prvenstva potraživanja osiguranih zakonskim založnim pravom«. To drugim riječima znači da se potraživanje retinenta tereta namiruje iza onih tražbina drugih vjerovnika koji imaju zakonsko založno pravo na teret, a kojim je odredbom čl. 598. ZPUP-a dat viši rang prvenstva u namirenju. Brodar kao retinent tereta za namirenje vozarine i drugih tražbina iz ugovora o prijevozu tereta namiruje se u istom rangu kao i oni zakonski založni vjerovnici čije tražbine proizlaze iz ugovora o prijevozu stvari slijedeći tu logiku, kad se radi o pravu pridržaja broda od strane brodogradilišta za troškove popravka broda, moglo bi se ustvrditi da bi brodogradilište kao retinent trebalo imati isti red prvenstva u namirenju kao što ga ima retinent tereta kad konkurira s ostalim privilegiranim vjerovnicima tereta istog ranga.

Osim u odnosu na troškove popravka broda, jugoslavenske brodogradilišne organizacije mogu, po propisima obveznog prava o izvršenju ugovora, vršiti pravo zadržanja broda u širem smislu i kad, na temelju ugovora o gradnji broda, izgrade brod za naručitelja-kupca koji ne ispuni svoju ugovornu obvezu isplate cjelokupne cijene broda ili ugovorenog dijela takve cijene prilikom isporuke broda. Međutim, pravna priroda ovog prava zadržaja novogradnje od strane brodogradilišta može izazvati određene nedoumice s obzirom na dvije specifičnosti jugoslavenskog prava. U prvom

⁶⁰ Usp. Pallua, E., bilješke uz presudu prvostepenog suda u *Le Havreu* 17. siječnja 1968. u predmetu *Ste Colbert Marine c/a Causse Regionale de Credit Maritime Mutuel de Boulogne-sur-Mer*. DMF, 1969.

redu u jugoslavenskom obveznom pravu postoji razlika između prava zadržanja u širem smislu, koji je u jednom od mogućih oblika, kao prigovor neispunjenja dvostranoobveznog teretnog ugovora reguliran čl. 122. ZOO-a. S druge strane u jugoslavenskom pomorskom pravu ugovor o gradnji broda smatra se (ako stranke drugačije izričito ne ugovore) mješovitim pravnim poslom koji istodobno ima i karakteristike ugovora o djelu i ugovora o prodaji broda⁶¹. Brodograditelj se u pravilu ugovorom o gradnji broda obvezuje naručitelju u određenom roku izgraditi brod određenih ugovorenih karakteristika i predati ga (isporučiti) naručitelju, a naručitelj se obvezuje za to platiti ugovorenu cijenu u koju su istodobno ugrađeni i troškovi gradnje i cijena koštanja (vrijednosti) novoizgrađenog broda. Prema tome, brodograditelj koji izgradi brod prema ugovorenim zakonskim uvjetima, ali ga odbije predati naručitelju zbog toga što mu naručitelj broda ne plati na vrijeme ili nije u mogućnosti na vrijeme platiti ugovorenu cijenu ili dio cijene koji treba platiti prilikom isporuke broda, izvršio je samo dio svojih ugovornih obveza, i to one koje se odnose na gradnju broda, ali ne i svoju obvezu prijenosa vlasništva novoizgrađenog broda na naručitelja putem predaje (isporuke) broda. Naime, na temelju odredbe čl. 454. ZOO-a »ugovorom o prodaji obvezuje se prodavalac da stvar koju prodaje preda kupcu, tako da kupac stekne pravo raspolaganja odnosno pravo vlasništva, a kupac se obvezuje da prodavaoc uplati cijenu«. Prema tomu, po jugoslavenskom obveznom pravu, za prijelaz prava raspolaganja odnosno vlasništva kod kupoprodaje broda potrebna je predaja broda kupcu u posjed⁶².

To upućuje na zaključak da odbijanje brodogradilišta da preda brod naručitelju broda ne bi trebalo shvatiti kao zadržavanje broda u smislu primjene prava zadržanja broda u užem smislu nego prije kao zadržavanje broda, tj. stvari, na temelju čl. 122. ZOO-a, tj. na temelju prava zadržanja u širem smislu koje brodogradilištu kao prodavatelju broda pripada u okviru prigovora neispunjenja ugovornih obveza kupca/naručitelja broda. Članom 122. ZOO-a predviđeno je naime pravilo istodobnog ispunjenja obveza iz dvostranoobveznih teretnih ugovora. Ovo pravilo dolazi do primjene u svakom konkretnom slučaju kad se radi o dvostranoobveznim teretnim ugovornim odnosima stranaka, pa tako i kod ugovora o gradnji broda, pod uvjetom da su ispunjene određene zakonske pretpostavke:

— da nijedna ugovorna strana nije dužna izvršiti svoju ugovornu obvezu prije druge;

— da nijedna ugovorna strana do isticanja prigovora neispunjenja ugovorne protučinidbe druge strane nije sama izvršila svoju recipročnu ugovornu činidbu;

— da obveza kojoj se suprotstavlja ovaj prigovor ima karakter glavne protuobveze iz odnosnog ugovora, a ne neke sporedne obveze kojom se samo osigurava glavna obveza;

⁶¹ Usp. čl. ZOO koji također govori o pravu zadržanja tereta od strane vozara.

⁶² Usp. čl. 425. ZPUP i komentar uz taj član u ZPUP s napomenama i komentarskim bilješkama, Zagreb, 1981, str. 166.

⁶³ Tako i Jakaša, B., Udžbenik plovidbenog prava, Zagreb, 1983, str. 96.

— da ona ugovorna strana koja sudskim putem traži ispunjenje protuobveze druge strane u svom tužbenom zahtjevu ne traži istodobno izvršenje ugovornih obveza;

— da stranke dvostranoobveznog teretnog ugovora nisu ugovorno isključile primjenu prigovora neispunjenja ugovora i ako neistodobno ispunjenje ugovornih obveza proizlazi iz pravnih propisa ili iz same prirode pravnog posla stranaka⁶⁴.

Poznato je da se u praksi vrlo često, bilo gradnja novih bilo kupnja polovnih brodova, obavlja na osnovi dugoročnih kreditnih aranžmana. U takvim slučajevima stranke ugovora, bilo o gradnji ili kupoprodaji broda, jasno preciziraju dinamiku otplate kredita za brod, pa ni brodogradilište ni prodavatelj broda koji se nabavlja uz kredit ne bi moglo zadržati brod do isplate cjelokupne cijene broda ako naručitelj odnosno kupac broda uredno podmiri svoju ugovorenu obvezu plaćanja avansa do trenutka isporuke broda. Takav stav je opravdan i s obzirom na to da su stranke ugovora o gradnji odnosno kupnji broda izričito predvidjele neistodobno izvršenje svojih međusobnih obveza (tj. da kupac do isporuke plaća samo dio cijene u vidu avansa, a ostatak u ratama na kredit), ali i s obzirom na zakonsku odredbu čl. 542. st. 1. ZOO-a u kojem se kaže da »ugovorom o prodaji stvari s obročnim otplatama cijene, prodavatelj se obvezuje da preda kupcu određenu pokretnu stvar prije nego što mu cijena bude potpuno isplaćena, a kupac se obvezuje da isplati njezinu cijenu u obrocima, u određenim vremenskim razmacima«. Slična je u našem pravu situacija i kad je ugovorom o gradnji ili kupoprodaji broda predviđeno da se cijena broda otplaćuje iz zakupnine koju brodovlasnik ostvaruje prepuštanjem upotrebe broda trećoj osobi. U oba slučaja, dakle, ni brodogradilište na temelju ugovora o gradnji broda ni prodavatelj na temelju kupoprodajnog ugovora ne bi mogli zadržati brod, zbog toga što im naručitelj broda odnosno kupac broda nije prilikom isporuke broda podmirio cjelokupnu cijenu broda jer su ugovorom drugačije predvidjeli izvršenje obveze plaćanja cijene broda i jer takva ugovorna odgoda isplate cjelokupne cijene broda po našem pravu zakonski dovodi do toga da brodogradilište odnosno prodavatelj broda moraju isporučiti brod prije negoli im je isplaćena cjelokupna cijena broda.

Ovo je, međutim, tako samo pod uvjetom ako naručitelj broda odnosno kupac broda uredno i na vrijeme podmiri sve svoje ugovorom preuzete obveze isplate avansa cijene broda do trenutka isporuke broda. U praksi je naime gotovo bez izuzetka, bilo ugovorom o gradnji broda bilo ugovorom o kupoprodaji broda, predviđeno da ako naručitelj odnosno kupac broda propusti podmiriti bilo koju od preuzetih obveza plaćanja cijene broda nastupa slučaj propusta odnosno »defaulta« dužnika. Propust dužnika brodogradilištu odnosno prodavatelju daje mogućnost, da proglasi kako

⁶⁴ Tako i Vizner, B., Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima, knjiga 2, str. 494.

⁶⁵ Usp. čl. 583. ZOO-a i čl. 671. ZPUP-a.

su uslijed takvog propusta dospjeli i svi ostali još neplaćeni iznosi cijene broda (akceleracija dospijeća duga). Ako se brodogradilište odnosno prodavatelj broda posluže ugovornim ovlaštenjem proglašenja tzv. akceleracije dospijeća cjelokupnog preostalog duga za brod⁶⁶, onda se prestaju primijenjivati ugovorne odredbe o obročnim otplatama cijene broda i dolazi do vremenskog pomaka obveze isplate cjelokupne cijene za brod prema naprijed (dospijeće duga), tj. do trenutka isporuke broda. U takvoj situaciji kad je proglašeno da se naručitelj odnosno kupac broda našao u propustu (defaultu) i kad prema ugovoru ili zakonu nastupa akceleracija dospijeća preostale kreditne obveze dužnika, brodogradilište ili prodavatelj broda mogli bi zadržati brod do isplate cjelokupne cijene broda primjenom načela o istodobnom ispunjenju ugovornih obveza stranaka bilo ugovora o gradnji broda ili ugovora o kupoprodaji broda.

S obzirom da zadržavanje broda na temelju prigovora o neispunjenju ugovorne obveze bilo naručitelja iz ugovora o gradnji bilo kupca iz kupoprodajnog ugovora nije pravo zadržanja u užem smislu, nego u širem smislu kao jedno od zakonskih ovlaštenja koja pripadaju svakoj ugovornoj stranci kod dvostranoobveznih teretnih ugovora u slučaju kad druga ugovorna stranka traži ispunjenje protuobveze, a sama nije voljna istodobno ispuniti svoju obvezu iako je to dužna, ovakav zadržaj broda nema, a zbog prirode prigovora ne bi mogao ni steći, funkciju sredstva namirenja retinenta. O opravdanosti zadržavanja broda na temelju prigovora »non adimpleti contractus« odlučuje sud, a o njegovom stvarnom trajanju, ako je prigovor pravomoćno sudski utvrđen kao dopustiv, odlučuje naručitelj broda odnosno kupac broda. Sudskom presudom, naime, kojom se rješava o zahtjevu tužitelja, tj. naručitelja broda odnosno kupca broda da mu se brod preda, ali i o prigovoru brodogradilišta odnosno prodavatelja broda nalaže se tuženiku da u paricionom roku izvrši svoju ugovornu obvezu (tj. isporuku broda) time da je ovu obvezu dužan izvršiti samo ako i tužitelj istodobno izvrši obvezu koju duguje tuženiku. S obzirom da pravomoćna sudska presuda ovakvog dispozitiva predstavlja pravni akt na temelju koje samo tužitelj, tj. naručitelj odnosno kupac broda, može tražiti njeno prinudno izvršenje, ali ne i tuženik, tj. brodogradilište odnosno prodavatelj, stvarno trajanje zadržaja broda od strane brodogradilišta ili prodavatelja ovisit će o spremnosti naručitelja odnosno kupca da ispuni svoju obvezu iz ugovora, pa da prema tome zatraži i izvršenje protuobveze brodogradilišta odnosno prodavatelja. S obzirom da je pravno inicijativa za izvršenje sudske presude donesene u povodu prigovora o neispunjenju ugovora, a time i za okončanje zadržaja broda, prvenstveno na strani druge stranke ugovora (tužitelja), brodogradilištu odnosno prodavatelju kojem iz bilo kojeg razloga (posebno ekonomskog) ne odgovara da kroz dulje, a često i neizvjesno razdoblje zadržava brod u svojoj detenciji, preostaje jedino da na temelju općih pravila o neispunjenju obveza zatraži raskid ugovora i naknadu štete.

⁶⁶ Akceleracija duga predviđena je u odnosu na zakupninu broda u čl. 672. ZPUP.

Iz dosadašnjeg je izlaganja vidljivo da, ni pravo pridržanja broda od strane brodogradilišta radi naplate troškova popravka broda, ni pravo pridržanja broda od strane brodogradilišta ili prodavatelja na temelju prigovora »non adimpleti contractus« radi isplate cijene broda, nisu regulirani posebnim propisima jugoslavenskoga pomorskog prava jer se radi o klasičnim situacijama primjene općih građanskopravnih propisa o pravu pridržaja bilo u užem bilo u širem smislu. U tom pogledu naše pravo ne odudara od prakse većine drugih nacionalnih pravnih sustava koji poznaju pravo zadržaja broda od strane brodogradilišta. Smatramo međutim, kad se radi o jugoslavenskom pomorskom pravu, da bi de lege ferenda bilo korisno razmisliti o unošenju u ZPUP jedne odredbe kojom bi se, na sličan način kao što je to u odnosu na retenciju tereta učinjeno u čl. 601. ZPUP-a, na izričit način riješilo pitanje međusobnog prvenstva u namirenju između tražbina osiguranih pravom retencije broda i tražbina osiguranih zakonskim i ugovornim založnim pravima na brodu.

Ranije je već spomenuto da je pravo pridržanja u nekim specifičnim situacijama regulirano i posebnim odredbama ZPUP-a. Tako je čl. 792. ZPUP-a predviđeno pravo pridržanja izvađene potonule stvari od strane izvođača vađenja iako se to naziva »zalugom«; po čl. 596. ZPUP-a brodar ima pravo zadržati i prodati teret prevezen brodom ako primatelj tereta ili osoba koja preuzima teret nije platila vozarinu i druga potraživanja u vezi s prijevozom ili nije ispunila ugovorne obveze iz prijevoznih isprava izdanih za teret; u čl. 639. ZPUP-a priznato je brodaru pravo retencije prtljage predane na prijevoz i stvari od vrijednosti (ali ne i ručne prtljage) koje je primio na čuvanje, a radi namirenja svojih potraživanja u vezi s prijevozom putnika, prtljage i čuvanjem stvari od vrijednosti; u čl. 813. st. 1. ZPUP-a brodaru je dato pravo retencije tereta koji ulazi u dužničku masu, a koji se nalazio na brodu koji je pretrpio zajedničku havariju, ali samo dok ne dobije jamstvo da će mu strana tereta isplatiti svoj dio doprinosa koji je tereti u zajedničkoj havariji broda. U st. 2. istog člana zakonodavac čak obvezuje (!) brodara da zadrži teret koji ulazi u dužničku ili da pribavi odgovarajuće jamstvo za potraživanja drugih sudionika u plovidbenom potihvatu. Odredba ovog člana primjenjuje se mutatis mutandis i u slučaju tegljenja ili potiskivanja broda za troškove i naknadu za tegljenje i potiskivanje (čl. 646. ZPUP-a).

Iako bi cjelovitost prikaza primjene prava zadržanja u pomorskom pravu iziskivala detaljniju analizu svih zakonom predviđenih slučajeva pridržaja bilo broda bilo tereta, ipak ćemo naša daljnja razmatranja ograničiti samo na slučajeve zadržanja broda, točnije potonule stvari, u slučaju vađenja potonule stvari kao i zadržanja tereta, jer nam se čini da ova dva slučaja imaju određeni značaj u praksi.

Po izričitoj zakonskoj odredbi čl. 792. ZPUP-a pravo pridržaja izvađene potonule stvari pripada izvođaču radova vađenja, a u odnosu na troškove vađenja i čuvanja stvari, kao i u odnosu na čisti iznos nagrade za vađenje. Iz toga slijedi da je jedna od bitnih pretpostavki dopustivosti vršenja prava zadržanja izvađene potonule stvari da izvođač radova ima pravo na naknadu

za vađenje potonule stvari. To pravo neće imati ako je vađenju pristupio protiv izričite zabrane ovlaštene osobe (čl. 791. st. 2. ZPUP-a). S obzirom da ZPUP ništa pobliže ne govori o načinu izvršenja ovog prava zadržanja izvađene potonule stvari, treba uzeti da se i u ovom slučaju primjenjuju propisi općega obveznog prava o pravu zadržaja stvari. Potrebno je istaknuti da ZPUP u čl. 792. zapravo ne spominje »pravo zadržanja« nego govori o »pravu zaloga«, ali je iz načina kako se to pravo vrši očito da ono ima bitnu karakteristiku prava zadržanja, a to je da postoji samo tako dugo dok izvođač drži izvađenu potonulu stvar u detenciji. Po toj karakteristici se pravo zaloga predviđeno čl. 792. ZPUP-a bitno razlikuje od pravnog koncepta zakonskih založnih prava predviđenih u čl. 216. ZPUP-a, koja prate brod bez obzira u čijoj je detenciji, pa čak i u vlasništvu brod, te istodobno ima dosta sličnosti sa engleskim possessory lien-om. Slijedeći logiku da se radi o posebnoj vrsti zakonskog založnog prava na brodu, jugoslavenski je zakonodavac u čl. 216. st. 1. t. 1. priznao vjerovniku tražbine osigurane tim zalogom (tj. izvođaču vađenja) najviši prvenstveni red prilikom namirenja u istom rangu sa sudskim i dr. troškovima itd.

S obzirom da teret koji se prevozi brodom može imati neke posebne karakteristike (npr. lako pokvarljiva roba) dovele su do toga da je ZPUP-om donekle na drugačiji način negoli u ZOO-om — u odnosu na stvari općenito — regulirano vršenje prava zadržanja tereta. Tako ZPUP u čl. 596. propisuje da »ako primalac ne izvrši svoje obveze iz čl. 593—595. ovog zakona, brodar ima pravo zadržati i prodati teret prema odredbama čl. 546—548. ovog zakona«, te »prava iz stava 1. ovog člana brodar ima i kad teret predaje osobi koja nije primalac«. Članovima 593—595. ZPUP-a predviđene su dužnosti primatelja tereta. Ako se prijevoz tereta obavlja bez izdavanja prijevozne isprave, primatelj tereta je dužan brodaru platiti vozarinu i sva druga potraživanja u vezi s prijevozom tereta kad preuzima teret ako između naručitelja i brodara nije drugačije ugovoreno. Iako primatelj nije u izravnom ugovornom odnosu s brodarom, u transportnom pravu on je dužan, ako nije drugačije ugovoreno, platiti vozarinu i druga potraživanja iz prijevoza tereta i to prilikom preuzimanja tereta, a ne nakon preuzimanja tereta, kao što to zakon kaže, jer brodar inače ne bi mogao ni doći u priliku da teret zadrži zbog neisplate vozarine i dužnih potraživanja. Dakako, ako naručitelj prijevoza i brodar ugovore da primatelj tereta ne plaća vozarinu i druga potraživanja, onda brodar neće imati pravo ni zadržati prevezeni teret i bit će ga dužan, na zahtjev primatelja ili osobe koja ga preuzima, predati.

Teret se u praksi ipak najčešće prevozi na temelju prijevoznih isprava. Odredbom čl. 594. ZPUP-a predviđeno je da »ako se preuzimanje tereta obavlja na temelju teretnice, primatelj (ali i osoba koja nije primatelj, a preuzima teret — o. p. LJ. M. H.) je dužan platiti samo potraživanja navedena u teretnici ili koja su nastala nakon njezina izdavanja«. Prema tome, brodar neće imati pravo zadržati teret za vozarinu koju primatelj nije dužan platiti po teretnici (npr. kad u teretnici stoji »vozarina plaćena unaprijed«)⁶⁷.

⁶⁷ Odredbom čl. 594. ZPUP-a predviđene su nadalje dužnosti primatelja tereta prilikom prijevoza tereta u unutrašnjoj plovidbi na temelju tovarnog lista.

S obzirom na formulaciju teksta u čl. 596. ZPUP-a, brodar koji zadrži teret ima pravo izbora ili da teret sam čuva (što će u praksi biti rijedak slučaj zbog komplikacija koje bi mu to izazivalo) ili da ga preda na čuvanje javnom skladištu ili drugoj prikladnoj osobi. Ako se odluči za ovo drugo rješenje, u tom će se slučaju primjenjivati odredbe čl. 546—548 ZPUP-a o uskladištenju i prodaji tereta. Prema tim odredbama brodar odgovara samo za izbor javnog skladištara ili druge prikladne osobe (čl. 546 ZPUP-a).

Zanimljivo je skrenuti pažnju da, zbog specifične situacije koja nastaje kad brodar zadrži teret iz prijevoza brodom, jugoslavenski pomorskopравни zakonodavac, regulirajući način namirenja brodarevog potraživanja iz zadržanog tereta, najviše odstupa od općih pravila o namirenju iz zadržane stvari predviđenih u čl. 286—289 ZOO-a. Naime, po odredbi čl. 547. ZPUP-a, ako teret koji čuva bilo brodar sam ili skladište po nalogu brodara, nije preuzet u roku od 30 dana od dana preuzimanja na čuvanje, odnosno od dana predaje na čuvanje u luci odnosno pristaništu odredišta, i ako nisu plaćeni vozarina i sva ostala potraživanja koja proistječu iz ugovora o prijevozu tereta, brodar može teret, ili dio tereta (ako je to dovoljno za namirenje njegova potraživanja) prodati bez posebnog odobrenja suda. Brodar može zadržani teret prodati i prije isteka roka od 30 dana ako se kasnijom prodajom ne bi mogla postići svota dovoljna za pokriće potraživanja brodara i troškove čuvanja ili ako se radi o robi u kvaru ili o lako pokvarljivoj robi. Prodaja se redovito obavlja putem javne dražbe, osim ako se radi o robi u kvaru, pokvarljivoj robi ili o robi koja ima burzovnu cijenu, kad se može prodati iz slobodne ruke. Iz svote koju brodar postigne prodajom tereta, podmiruju se u prvom redu, po izričitoj zakonskoj odredbi,⁶⁸ vjerovnici potraživanja osiguranih zakonskim založnim pravom na teretu⁶⁹. Tek nakon podmirenja ovih tzv. pomorskih privilegiranih tražbina, dolazi na red namirenje brodarevog potraživanja osiguranog retencijom tereta koje se namiruje istodobno kad i potraživanja drugih vjerovnika nastala iz ugovora o prijevozu. U slučaju da se retinentovo potraživanje i tražbine drugih vjerovnika koji se namiruju u istom rangu ne mogu u potpunosti podmiriti onda će biti namireni samo razmjerno⁷⁰.

Ovo izričito pravilo čl. 601. ZPUP-a o redu namirenja potraživanja osiguranih pravom retencije tereta, iako odudara od općih pravila obveznog prava o redu prvenstva u namirenju potraživanja osiguranih pravom zadržanja, ipak treba kao *lex specialis* uvažiti, a kao što smo naprijed rekli, izrazito je signifikantno i za traženje odgovora na pitanje o redu prvenstva prilikom namirenja potraživanja osiguranih retencijom broda u slučaju kad takva potraživanja konkuriraju na naplatu s pomorskim privilegiranim tražbinama broda.

⁶⁸ Usp. čl. 601. ZPUP-a.

⁶⁹ To su: a) za sudske troškove učinjene u zajedničkom interesu svih vjerovnika u postupku izvršenja ili osiguranja radi toga da se sačuvaju stvari ili da se provede prodaja (ako postoje) i troškovi čuvanja i nadzora tih stvari od ulaska broda u posljednju luku odnosno pristanište; b) potraživanja po osnovi nagrade za spašavanje i doprinos iz zajedničke havarije koji terete stvari.

⁷⁰ Usp. čl. 598. i 599. ZPUP-a.

ZAKLJUČAK

Na kraju smatramo da se može ustvrditi kako pravo pridržaja ili retencije u pomorskom pravu ima izuzetan značaj kao sredstvo zaštite interesa vjerovnika u onim situacijama kad takav vjerovnik nema zakonsko založno pravo (pomorski privilegij) za svoju tražbinu. To je u prvom redu slučaj brodopopravljača za troškove popravka broda i broдача u odnosu na teret za neplaćenu vozarinu. Stupanj sigurnosti koju retencija kao sredstvo jamstva pruža vjerovniku ovisi neposredno o stavu odnosno nacionalnog zakonodavstva u pogledu sadržaja prava koja u okviru retencije priznaje vjerovniku, kao i o rangu prioriteta koji odnosno zakonodavstvo priznaje tražbini retinenta kad konkurira s tražbinama ostalih privilegiranih vjerovnika. U mnogim nacionalnim pravima retinentova tražbina uživa prioritet u namirenju ispred tražbina ostalih vjerovnika koji imaju pomorski privilegij za svoju tražbinu kad je riječ o gradnji ili popravku broda.

Međunarodnoj konvenciji o izjednačenju nekih pravila o pomorskim privilegijima i hipotekama iz 1967. unesena je odredba kojom se izričito obvezuje države ugovornice da pravu pridržaja, opstojećem po nacionalnom pravu, osim kad se radi o brodogradilištu za troškove gradnje i brodopopravljaču za troškove popravka broda, ne priznaju viši red prvenstva prilikom namirenja negoli je predviđen čl. 6 Konvencije, a to znači iza svih pomorskih privilegija i hipoteka (mortgagea). Samo u slučaju brodogradilišta za troškove gradnje broda kao i brodopopravljača za troškove popravka broda dopušteno je nacionalnim zakonodavstvom predvidjeti prvenstveno pravo namirenja brodogradilišta kao retinenta ispred upisanih hipotekarnih vjerovnika odnosno mortgageasa, ali i opet iza vjerovnika koji imaju pomorski privilegij.

Kad je riječ o jugoslavenskom pravu smatramo da je ono, posebno nakon donošenja ZOO-a, ustrojilo zaokruženi sustav normi u odnosu na pitanje zadržanja i broda i tereta i stvari općenito. Odredbama ZOO-a pravo zadržanja regulirano je u skladu sa suvremenim tendencijama razvoja ovoga pravnog instituta u svijetu, a izostavljanjem potrebe koneksiteta, kao i izjednačavanjem položaja retinenta s položajem založnog vjerovnika prilikom ostvarenja retencije, ovaj pravni institut postao je još sigurnije sredstvo jamstva vjerovniku negoli je to bio ranije. S obzirom na to da je nakon donošenja ZOO-a pravo zadržanja regulirano kao opći institut našeg prava, čini nam se da bi bilo korisno da lege ferenda unijeti i u ZPUP jasnu odredbu o međusobnom redu prvenstva između vjerovnika koji imaju pravo retencije broda i ostalih privilegiranih vjerovnika. Ovo tim više što Jugoslavija nije ratificirala Konvenciju o pomorskim privilegijima i hipotekama iz 1967. koja pitanje prioriteta u namirenju tražbina osiguranih retencijom regulira na izričit način, iako se po nekim odredbama sadržanim u ZPUP-u (npr. čl. 601.) može zaključiti da je i u našem pomorskom pravu prihvaćen takav način uređenja pitanja prioriteta prilikom namirenja tražbina osiguranih retencijom. S obzirom da odredbe ZOO-a mogu sugerirati i drugačija rješenja, izričita odredba kojom bi se ubuduće pitanje prvenstva u namirenju, kad se radi o retenciji broda u pomorskom pravu, u cijelosti i jasno riješilo, bila bi sigurno za praksu dobrodošla.

Summary

RIGHT OF RETENTION IN MARITIME LAW

A right of retention in maritime law is of paramount interest not only from the theoretical but also from the practical point of view. Comparative analysis of legal provisions contained in national laws concerning right of retention or its counterpart in common law countries — possessory lien — highlights its basic legal characteristics and effects and accordingly the extent to which such security, thanks to rights that are conferred on creditors or other persons exercising such right, represents solid or acceptable and useful protection of their claims against the person whose ship or cargo is retained.

In the first part of this article the author elaborates a concept of right of retention, its legal conditions and effects in civil and commercial law of some continental law countries with particular reference to Yugoslav Law.

In the second part she analyses those situations where the right of retention can be applied in maritime law matters, and in particular in relation to shipbuilders and shiprepairers against the ship and in relation to the shipowner or carrier in relation to cargo onboard.

Regarding Yugoslav Law it can be said that after the Obligation Act was passed in 1978 and other supplementary Laws and taking into account provisions relating to right of retention contained in the Maritime and Inland Navigation Act (1977), this problem was solved in a satisfactory manner so that it has become a useful means for protection of creditors' claims.